

РЕЦЕНЗИЯ

**от проф. д.н. Живко Иванов Драганов, катедра
„Международно право и право на ЕС“ на ЮФ на УНСС**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление 3.6. Право,
докторска програма „Международно право и международни отношения“

Автор: Цветелина Красимирова Мелева

Тема: „Проблеми на оттеглянето от Европейския съюз съгласно чл. 50 от Договора за Европейския съюз“

Научен ръководител: проф. д-р Ирена Цонева Илиева

1. Общо представяне на процедурата

Със Заповед РД-22-783 на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ съм включен в състава на Научното жури в процедурата по защита на дисертационния труд на тема „Проблеми на оттеглянето от Европейския съюз съгласно чл. 50 от Договора за Европейския съюз“, с автор Цветелина Красимирова Мелева – задочен докторант в докторска програма „Международно право и международни отношения“ към катедра „Публичноправни науки“ на ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представеният от кандидата Цветелина Мелева комплект материали включва всички необходими документи и съответства на изискванията на разпоредбата на чл.36, ал.1 от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Цветелина Мелева е завършила специалност „Право“ в ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“ през 2016 год. Преди това тя е придобила бакалавърска степен по специалност „Политология“ (2013) и магистърска степен по „Международни отно-

шения“ (2014) в същия университет. През 2018 год. Цветелина Мелева е зачислена като докторант към катедра „Публичноправни науки“ на ЮФ на Пловдивския университет. В периода 2021-2022 е извършвала преподавателска дейност в същия факултет, което свидетелства за нейния интерес към академични изяви. Владее английски и руски език.

3. Актуалност на тематиката

Основен предмет на изследване в представения за защита дисертационен труд е правната основа на оттеглянето от ЕС. Проблематиката е разгледана в контекста на отношенията ЕС – Великобритания, но същевременно има много по-широко значение, тъй като засяга фундаменталния въпрос за оттеглянето на държави от Съюза. Актуалността на дисертацията се определя от скоро приключилата процедура по оттеглянето на Великобритания и от обстоятелството, че разпоредбата на чл.50 от ДЕС, която изрично предвижда тази възможност, бе приета с последната ревизия на договорната основа на Съюза, извършена с Договора от Лисабон. По посочените причини изясняването на поставените въпроси надхвърля значението им за двустранните отношения ЕС – Великобритания. Актуалността на темата се обуславя също така и от засилващата се политическа несигурност и нестабилност, която оказва влияние на процесите, които се развиват в рамките на ЕС и засягат бъдещето на интеграцията и неговото единство.

4. Познаване на проблема

Дисертационният труд разкрива добро познаване на поставените въпроси от страна на автора. Цветелина Мелева разглежда оттеглянето на Великобритания не само като правно явление, но също така в неговия исторически и политически контекст. Това позволява да се разкрият във възможно най-голяма степен както развитието на процесите по оттеглянето, така и причините за възприетите подходи и решения. Използваната литература включва значителен брой научни публикации на латиница и множество други източници, които също допринасят за обосноваването на тезите на докторанта и за изграждането на по-пълна картина на оттеглянето в исторически и в политически план и разкриват широките мащаби на проучването, което авторът е предприел.

5. Методика на изследването

В изследването са намерили приложение голям брой научни методи. Сред тях водещ е историческият метод, чрез прилагането на който авторът успява да внесе яснота в причините за оттеглянето, както и по въпроси, които се отнасят до възприетите правни решения. Дисертантът е използвал методите на системен анализ и на сравнителноправен анализ. Приложение са намерили и методите на индукция и дедукция. Не на последно място, за постигането на целите на изследването, важно значение има използваният от дисертанта интердисциплинарен подход, който намира израз в анализа на явления, които са извън областта на правото на ЕС, но чието познаване е от важно значение за изясняване на процесите, които са довели до оттеглянето на Великобритания от ЕС.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 234 страници и се състои от Въведение, четири глави, Заключение, списък с използваните източници и приложения. Използваната литература включва над 200 заглавия, основно на латиница. Близко половината са електронни публикации в интернет. Централен предмет на изследване са уредбата на оттеглянето на държава членка от Европейския съюз, процедурата по оттегляне на Великобритания и правната основа на отношенията ЕС – Великобритания след оттеглянето ѝ от Съюза. Целите, които авторът си поставя включват анализа на първичното право на ЕС и изясняването на особеностите на процедурата по оттегляне. Задачите, определени от дисертанта обхващат проследяването на отношенията между ЕС и Великобритания от възникването им до днес, анализът на отношенията след оттеглянето и изследването на съюзното право във връзка с оттеглянето и на процедурата по оттегляне.

В уводната част авторът формулира предмета, целите и задачите на изследването и методите, които намират приложение. Първата глава съдържа исторически анализ на вътрешните процеси, които формират политика на Великобритания след Втората световна война по отношение на учредяването на Общностите, присъединяването към тях и участието ѝ в процесите на интеграция. Авторът е обособил четири основни етапа, всеки от които е белязан със своите специфични особености. Във втората глава е разгледана историята на подписването на ДЕС, анализирана е разпоредбата на чл. 50 от ДЕС и е представено развитието на преговорния процес и

възможните варианти за оттегляне. В третата глава авторът насочва своя поглед към последиците от оттеглянето за пазарните и паричните отношения и други специфични въпроси, които произтичат от оттеглянето. Последната глава съдържа преглед на Споразумението за търговия и сътрудничество между ЕС и Великобритания. В Заключението авторът представя в обобщен вид резултатите от своето изследване и основните изводи.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Представеният дисертационен труд е оригинално изследване, което е посветено на значими за развитието на изследванията на правото на ЕС проблеми. Оттеглянето на Великобритания от членство в ЕС е прецедент, който постави големи предизвикателствата както от вътрешнодържавно естество, така и пред правната система на ЕС. Авторовият анализ на посочените явления може да се приеме за основен принос на дисертационния труд. Наред с това, изследването на историческите и политическите причини за оттеглянето е от полза за развитието на научните изследвания не само в областта на правото, но също така и в областта на историята и политологията. Макар подобни изследвания да съществуват в други държави, представеният за защита труд е първото монографично изследване на оттеглянето на Великобритания от ЕС в българската правна литература.

Самостоятелен принос на дисертационния труд е изследването на процеса по оттегляне и на първичното право на ЕС, което урежда отношенията във връзка с оттеглянето на държава членка. Проследяването на развитието на процеса позволява на автора да формулира изводи, които също следва да се приемат за научен принос. Приносен характер има и анализът на условията на Споразумението за търговия и сътрудничество между Великобритания и ЕС. Освен за развитието на правните изследвания, посоченият анализ има и приложно значение и ще бъде от полза за практикуващите специалисти. Практико-приложно значение има и прегледът на практиката на СЕС по някои въпроси, свързани с прилагането на Споразумението.

8. Преценка на публикациите на докторанта

Цветелина Мелева е представила четири публикации по темата на дисертационния труд. Три от тях представляват доклади от научни конференции, а четвъртата е статия, публикувана в списание „Правна мисъл“. В първата, публикувана в Сбор-

ник от VIII национална конференция проведена от ИДП при БАН., 2018, дисертантът прави исторически обзор на отношенията между Великобритания и Европейския съюз. Втората публикация (в: сп. „Правна мисъл“, кн. 2, 2019) е посветена на процедурата по оттегляне и в частност на поставянето на началото на процедурата в съответствие с разпоредбата на чл. 50 от Договора за ЕС. В третата публикация (в: Сборник от IX национална докторантска конференция, ИДП при БАН) се разглеждат особеностите на отношенията Великобритания – ЕС, като се обособяват няколко периода. Четвъртата публикация съдържа анализ на правата на гражданите съобразно Споразумението за оттегляне на Великобритания от ЕС. Представените от кандидата публикации отговарят на изискванията на ЗРАСРБ. Техният брой надхвърля установения минимум.

9. Автореферат

Дисертантът е представил автореферат, който съдържа обща характеристика на труда, кратко изложение на всяка от главите, научните приноси и списък с публикациите по темата на дисертацията. Авторефератът отразява съдържанието на труда и отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника на ПУ „Паисий Хилендарски“. Приносите са отразени коректно от дисертанта.

10. Критични бележки и препоръки

Към автора могат да бъдат отправени и някои критични бележки и препоръки.

Заглавието на дисертацията предполага, че изложението ще бъде насочено в основната си част към изследването на разпоредбата на чл. 50 от ДЕС и нейното действие. Вместо това, по-голямата част от труда представлява анализ на други явления и проблеми: на историческото развитие на отношенията Великобритания – ЕС, на Споразумението за търговия и сътрудничество и др. Всъщност само част от изложението в Глава II се отнася до разпоредбата на чл. 50 от ДЕС. Посочената глава съдържа доста общ анализ на договорната основа на оттеглянето, който не може да обоснове използването на избраното от автора заглавие.

Налице е несъответствие и между заглавията и съдържанието на втората и на третата глава от дисертацията. Втората глава е озаглавена „Договор за Европейски съюз“, а в нея се разглеждат главно въпросите относно чл.50 от ДЕС. Заглавието на

третата глава – „Проблеми при напускането на ЕС“ не създава ясна представа за нейното съдържание.

Прави впечатление, че авторът, включително в заглавието на главите използва различни понятия, когато говори за оттегляне от ЕС, а именно: „напускане“ и „излизане“ от ЕС. „Оттегляне“ е нормативно възприетото понятие, което трябва да се използва в научни разработки.

На няколко места в труда е включено в основното изложение съдържанието на правни актове. Така например, на стр. 71-74 е поместено съдържанието на Споразумението за оттегляне, а на стр. 129-131 съдържанието на Споразумението за търговия и сътрудничество. Подобно включване на съдържанието на правни актове в изложението е излишно и необосновано.

Макар в страницата на съдържанието всяка от главите да завършва с раздел озаглавен „Изводи от Глава...“, в основния текст главите завършват със „Заключение“. Заключението на труда трябва да бъде само едно, а именно това след последната глава.

Част от разгледаните проблеми не са пряко свързани с предмета на изследване, а други са разгледани твърде обстойно и непропорционално на останалите части от дисертацията. Така например, подробното разглеждане на механизмите и процедурите на арбитража, както и на въпросите относно европейската заповед за арест не е обосновано с оглед постигането на целите на труда, а именно анализа на оттеглянето на държава членка. Нещо повече, на посочените въпроси е отделено по-голямо внимание от това на разпоредбата на чл. 50 от ДЕС. Цялата втора глава е в обем от 30 страници, а въпросите относно арбитража и Европейската заповед за арест са разгледани на 40 страници в рамките на четвъртата глава.

Практиката на СЕС, представена в четвъртата глава представлява извадки от решения и цитати от съобщения, като липсва аналитична част. Обобщенията и изводите в Заключението се отнасят най-вече до историческите отношения ЕС – Великобритания и до Споразумението за търговия и сътрудничество, без да се засягат действието на чл. 50 от ДЕС и правните проблеми на оттеглянето.

Направените критични бележки и препоръки не променят положителната ми оценка на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на тема “ Проблеми на оттеглянето от Европейския съюз съгласно чл. 50 от Договора за Европейския съюз” представлява оригинално научно изследване, което има приносен характер. Трудът отговаря на националните минимални изисквания, установени в ЗРАСРБ и в Правилника за прилагането му и на изискванията на Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“ и показва, че авторът притежава задълбочени теоретични познания и умее да води научна дискусия.

Въз основа на цялостното ми впечатление за качествата и достойнствата на труда, давам положителна оценка и предлагам на научното жури да вземе решение за присъждане на Цветелина Красиминова Мелева на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Международно право и международни отношения”.

05.05.2025 г.

Изготвил рецензията:

проф. д.н. Живко Драганов